Türk Dünyası
Tarih
Kültür Dergisi

Sayı #462 Fiyat ₺200.00

Temmuz 2025
Cilt: 78
Aylık Süreli Yayın
Issn: 1305-9769
Modem: 112483

ABD'nin Türkistan Politikası

Yakın zamana kadar ABD için Türkistan küresel jeopolitikte öncelikli olmasa da sürekli dikkat edilmesi gereken bir coğrafyaydı. Türkistan'da büyük bir çatışma beklenmiyordu ve bölge için uzun vadeli yaklaşımlar ile yetiniliyordu. Ancak, bu algı hızla değişti...

Prof. Dr. Sait Yılmaz



Postemperyal ve Putinist Şovenizm
Ekber Koşalı

Alimin Ölümü Alemin Ölümü Orhan Türkdoğan Hoca
Efendi Barutçu

Dede Korkut'taki Uruz, Aruz Kişi Adları ve Oruç
Dr. Yusuf Gedikli

Kapak Temmuz01.indd 1 7.07.2025 11:40:03

Millet Cevherleri / 7

20. yüzyıl başı Kırım Tatar Millî Hareketi'nin mimarı ve öncü aydını Cemil Kermençikli, eserleriyle Kırım Tatar halkı için millî kimlik, hürriyet ve adalet meşalesini yaktı. Aydınlanmacı vizyonuyla halkın eğitim, eşitlik ve kültürel dirilişini savunan; asimilasyona karşı direnişini pekiştiren yılmaz bir mücadeleciydi.

Dr. Tahir Nureddinoğlu Kerim*



Cemil KERMENÇİKLİ (1891-1942)

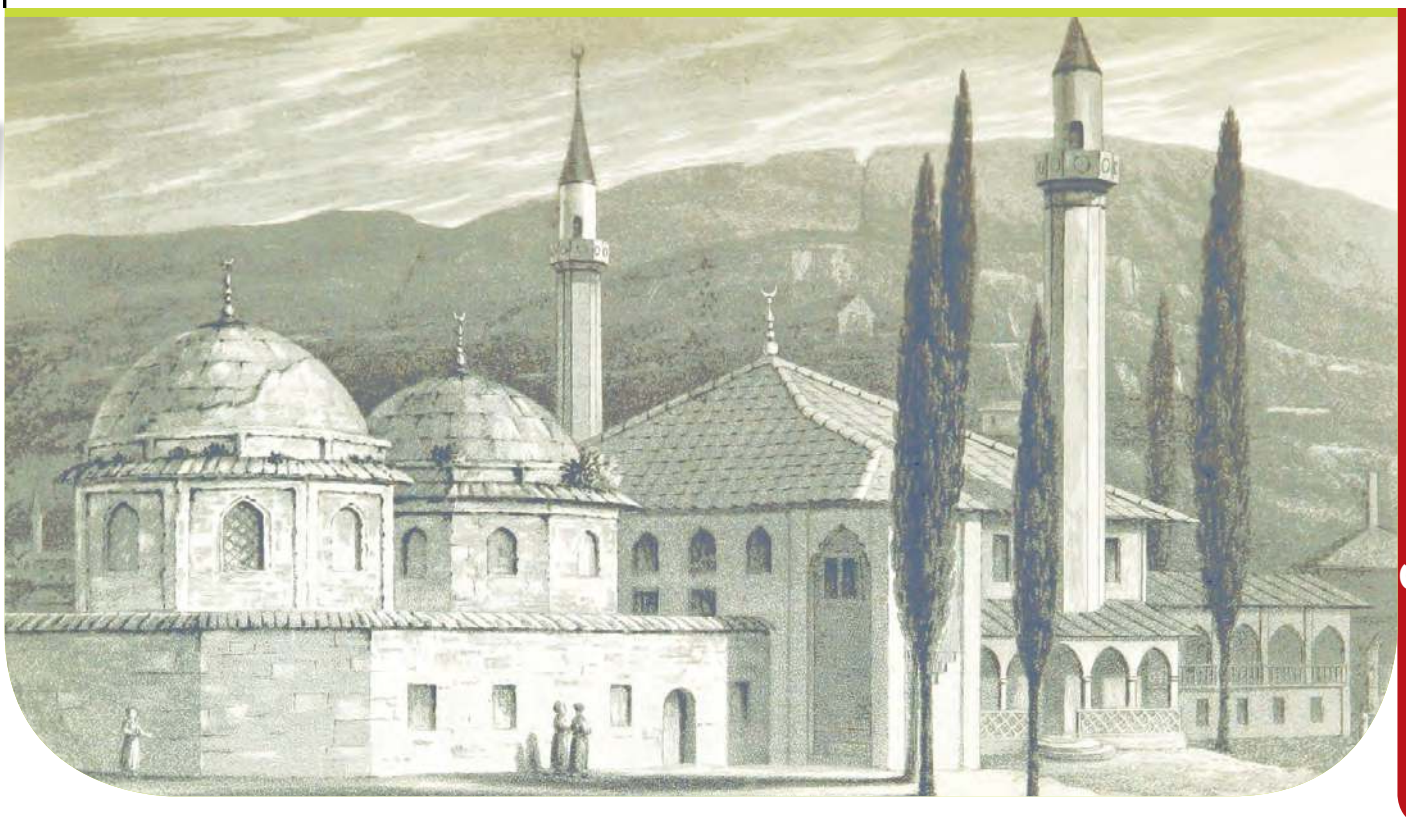
Cemil Kermençikli, Kırım Tatar Millî Kurtuluş Hareketi ve kültürel uyanışın önde gelen isimlerinden biridir. O dönemde Kırım'ı etkisi altına alan siyasî ve toplumsal çalkantılar, C. Kermençikli'nin yaratıcılığını şekillendirmede önemli rol oynamış; onu hem yazar ve gazeteci hem de etkili bir şahsiyet olarak öne çıkarmıştır. 1917 Rus Devrimi, ardından gelen İç Savaş ve Kırım Tatar millî şahsiyetlerine yönelik sistematik baskılar, yazarın millî egemenlik ve sosyal adalet umutlarının yıkılmasıyla derinleşen bir krizle yüzleşmesine yol açmıştır. Evrensel olgular ve insan doğası üzerine derin düşünceleri, halkın kaderine duyduğu yoğun acıyı yansıtır. Bu acı, yozlaşmış şahsiyetlerin, köylü kesimin kayıtsızlığının ve Kırım'ın kültürel ve maddî mirasını yağmalayan sömürgeci güçlerin baskısının bir sonucuydu. Kermençikli, özgürlük gibi evrensel bir değerden hareketle, ahlakî ve toplumsal yozlaşmayı aşmanın yollarını sorguladığı fikir dünyasında bir dayanak aramıştır.

C. Kermençikli'nin eserleri; aydınlanma, toplumsal cinsiyet eşitliği, tarım-sanayi reformları ve Türk halklarının tarihsel öz kimliği gibi konuları ele alan, Sovyet hakimiyetinden önceki Kırım'da, Kırım Tatar edebiyatının entelektüel geleneğinin ayrılmaz bir parçasıdır. Eserlerinde, birey ve toplumun çok yönlü gelişimini engelleyen muhafazakâr yapıların eleştirisi önemli bir yer tutar. Müslüman kadınların toplumsal konumunu irdelerken dikkat çekici bir çelişkiye işaret eder: Eğitim ve kültür alanındaki ilerici reformlara rağmen kadınlar, okuryazarlık eksikliği veya aydın çevrelerdeki önyargılar nedeniyle toplumsal yaşama tam anlamıyla katılamamaktadır. Kermençikli'ye göre bu çelişki, Kırım Tatar toplumunun durgunlaşmasına zemin hazırlayarak kültürel uyanışı baltalayan dış güçlerin etkisini artırmıştır.

Kermençikli, artan otoriter eğilimlere karşı Kırım Tatar halkının haklarını savunarak "Tercüman" (1883–1918) ve "Millet" (1917–1920) gibi etkili yayınlarla toplumsal yaşamda aktif rol oynamıştır. Makalelerinde ve şiirlerinde emek, eğitim ve millî bağımsızlık temalarını işlemiştir. Özgürlük ve ilerleme ilkelerine dayalı bir toplum inşa etme hedefini benimserken, geleneklerin korunmasına da bağlı kalmıştır. Atalarının tarihsel deneyimlerine vurgu yaparak millî kültürün asimilasyon ve baskıya karşı direncin temeli olduğunu savunmuş; muhafazakârlık ile ilerlemenin uyumlu bir sentezini önermiştir.

Kermençikli'nin 29 Haziran 1917 tarihli "Millet" gazetesinde yayımlanan *"Üvey baba, üvey babadır!"* başlıklı makalesi, kendine özgü tutku ve analitik derinlikle Kırım Tatar toplumunun sosyal çelişkilerini

Tahir Kerim_temmuz7.indd 52 7.07.2025 09:51:06

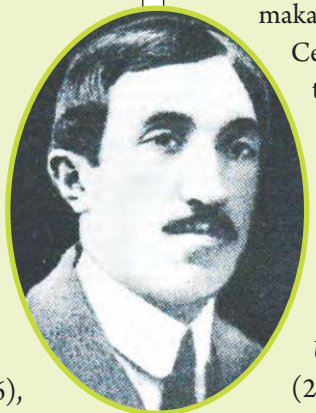


gözler önüne sermekte; özellikle sınıfsal eşitsizliğe ve halk adına söz söyleme yetkisini gasp eden sözde aydınların ihanetine odaklanmaktadır.

Keskin bir polemik üslubuyla yazılan bu makalede, Kermençikli'nin millî benlik bilinci uğruna verdiği mücadele, felsefî düşünceleri, gazete tecrübesi, özgürlük ve tarihsel sorumluluk ilişkilendirilerek halk bilincinin uyanışına katkı sağlaması ve evrensel çağrıya dönüşümü anlatılmaktadır.

Aşağıda Cemil Kermençikli'nin kısa biyografisi ve I. Kırım Tatar Kurultayı'nın yayın organı "Millet" gazetesinde yayımlanan makalesi yer almaktadır. Makale Arap alfabesinden Türk Latin alfabesine ve Kırım Tatar Türkçesi'nden Türkiye Türkçesine aktarılmıştır.

CEMİL KERMENÇİKLİ (1891–1942)



1891 yılında Kırım'ın Kermençik köyünde dünyaya geldi. İlk eğitimini Bahçesaray'daki "Abdülalim" okulunda ve ardından "Zincirli" medresesinde tamamladı. 1908–1909 yılları arasında İstanbul'da, 1909-1910 yılları arasında da Orenburg'daki "Hüseynîye" medresesinde öğrenimine devam etti.

Kırım'a dönerek Mishor (1910–1916), Kezlev (1916-1919), Kermençik (1919-1921), Kırk-Çolpan (1921–1929) ve Başmak (1929–1937) gibi çeşitli köy ve şehir okullarında öğretmenlik yaptı.

Makalelerinde, halkın farklı kesimleri ile zenginler tabakası arasında ortaya çıkan çelişki ve anlaşmazlıkları aydınlatmaya çalıştı. Müslüman kadınının konumu, millî eğitim, Tatarcılık ve Türkçülük, milletin geleceği gibi konuları eserlerinde büyük bir ustalıkla ele aldı.

1937 yılında NKVD tarafından "milliyetçilik" suçlamasıyla tutuklandı ve 1938 yılında Rusya'nın Arhangelsk Oblastı'ndaki çalışma kamplarına sürgün edildi ve 1942 yılında orada hayatını kaybetti.

Cemil Kermençikli'nin hayatı ve eserleri, farklı dönemlerde A. Krımskiy, B. Çobanzade, H. Odabaş, E. Şemyizade, İ. Kerim, D. Ursu, R. Hayali, S. Nagayev, R. Fazıl gibi araştırmacıların bilimsel-eleştirel makalelerinde incelenmiştir. Bu bağlamda, Cemil Kermençikli'nin hayatı ve eserleri, tarafımızdan kaleme alınan *"Mâ-bih-il İftihârım – Kırımlıktır Benim Gururum"* adlı eserler derlemesi (2005), *"Cemil Kermençikli'nin Asabalığı: XX. Yüzyılın İlk Çeyreği"* (2007) başlıklı monografi ve *"Cemil Kermençikli'nin Yaratıcılığı: Konuları, Anlamı, Dil ve Üslûp Özellikleri"* başlıklı doktora tezi (2009) gibi çalışmalarla derinlemesine ele alınmıştır.

Tahir Kerim_temmuz7.indd 53 7.07.2025 09:51:08